

POHJOIS-SUOMEN HALLINTO-OIKEUDEN PÄÄTÖS

KITTILÄN KUNTA
 12 16 2019
 Nro. 47/00.02/2016

Antopäivä
 10.6.2019
 Päätösnumero
 19/0261/2
 Diaarinumerot
 00979/18/1299
 00975/18/1299
 00983/18/1299
 00989/18/1299
 01000/18/1299
 01066/18/1299
 01080/18/1299
 01089/18/1299
 01101/18/1299
 01102/18/1299
 FINLEX

Asia

Hallintovalitukset

Valittajat

Kittilän kunta

Tarmo Salonen

Asiamies: Oikeustieteen kandidaatti Jari Korhonen

Vilho Molkoselkä

Asiamies: Asianajaja Jari Halttu

Akseli Erkkilä ja Jukka Niva

Raili Fagerholm

Asiamies: Varatuomari Pinja Hoffrichter

Torsti Patakangas

Vuokko Mäntymaa

Veli-Matti Junnola

Susanna Kantola

Milja Nikka

Päätös, josta valitetaan

Viranomaisen ja päätöksen päivämäärä

Valtiovarainministeriö 19.6.2018 Nro VM/2016/00.02.07/2017

Valtiovarainministeriö on pidättänyt kuntalain 109 a §:n 4 momentin perusteella Kittilän kunnan luottamustoimista 20 päätöksessä lueteltua luottamushenkilöä siihen saakka, kunnes kyseisiä luottamushenkilöitä vastaan nostetut syytteet päätöksessä mainituissa rikosasioissa on käsitelty lainvoimaisella tuomiolla toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Päätös on määrätty laitettavaksi heti täytäntöön.

Valtiovarainministeriö on katsonut ottaen huomioon syytteissä olevat teonkuvaukset, syytteiden vakavuus ja syytettyjen määrä, että syytteessä olevien henkilöiden jatkaminen luottamustoimensa hoitamisessa oikeudenkäynnin aikana vaarantaa kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden ja pidättäminen on välttämätöntä. Lisäksi kunta on poikkeuksellisessa hallinnollisessa kriisissä. Esteellisyyssäännösten mukainen menettely ei riitä turvaamaan Kittilän kunnan päätöksenteon uskottavuutta ja luotettavuutta sekä päätöksenteon saamista lain mukaiseksi. Kunnalla olisi ollut kuntalain 85 §:n 4 momentin mukaan velvollisuus pidättää edellä mainitut henkilöt luottamustoimistaan. Kun kunta ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, on valtiovarainministeriöllä asettamansa kuntalain 109 b §:ssä tarkoitetun selvitysryhmän ehdotuksen perusteella toimivalta pidättää syytteessä olevat henkilöt luottamustoimistaan. Luottamustoi-
mesta pidättäminen koskee myös niitä kuntayhtymän toimielimiä sekä valtion luottamustoimia, joihin kunta on valinnut edustajansa. Siltä osin kuin luottamushenkilöt ovat itse vetäytyneet luottamustoimiensa hoitamisesta, pidättäminen ei ole tarpeen.

Vaatimukset hallinto-oikeudessa

Kittilän kunnan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano keskeytettävä. Suomen valtio on velvoitettava korvaamaan Kittilän kunnan oikeudenkäyntikulut.

Valtiovarainministeriön päätös on lainvastainen. Päätös on valmisteltu puutteellisesti ja ministeriö on käyttänyt harkintavaltaansa väärin päättäessään pidättää luottamushenkilöt luottamustoimistaan sillä perusteella, että se olisi välttämätöntä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi oikeudenkäynnin aikana.

Valtiovarainministeriön päätös vaarantaa Suomen perustuslain turvaaman kunnallisen itsehallinnon periaatteen toteutumisen ja ulottuu edustuksellisen kunnallisen demokratian ytimeen. Päätöksen perusteluissa on nojattu liikaa arvostuksenvaraisiin seikkoihin. Päätös olisi edellyttänyt valtiovarainministeriöltä perusteellista harkintaa ja luottamushenkilöiden oikeudellisen aseman arviointia, mikä nyt on jäänyt tekemättä. Kunnan tilanne ei edellytä luottamushenkilöiden luottamustoimista pidättämistä. Kunnan toiminnan lainmukaisuus sekä

kunnan päätöksenteon uskottavuus ja luotettavuus olisi voitu turvata noudattamalla esteellisyyssäännöksiä. Kokonaispidättäminen ei ole välttämätöntä ottaen huomioon luottamushenkilöiden oikeudellinen asema sekä heidän oikeutensa toimia kunnanvaltuutettuina tultuaan valituiksi valtuustoon kevään 2017 kuntavaaleissa. Luottamushenkilöiden saamien syytteiden vakavuutta ja välttämättömyyden edellytystä koskevassa arvioinnissa luottamustoimista pidättämisen edellytykset eivät ole täyttyneet. Luottamushenkilöiden syyllistymisestä epäiltyihin virkarikoksiin ei ole olemassa tuomioistuimen ratkaisuja, vaan asiat ovat vielä vireillä käräjäoikeudessa. Pidättämistä olisi tullut harkita vasta siinä vaiheessa, kun käräjäoikeus on antanut ratkaisunsa. Ministeriön päätöksessään ottaman kannanoton mukaan luottamushenkilön virheellinen menettely yhdessä asiassa tekee vaalilla valitusta valtuutetusta kelvottoman hoitamaan tehtävänsä kunnan muussa päätöksenteossa.

Valtiovarainministeriön suorittama kuuleminen on ollut puutteellista. Päätös pohjautuu selvitysryhmän laatimaan kuntalain mukaiseen arvioon, joka puolestaan pohjautuu dokumentoimattomiin suullisiin kuulemisiin ja keskusteluihin. Kunta ja luottamushenkilöt eivät ole voineet tutustua näihin kuulemisiin ja keskusteluihin eivätkä lausua niistä mitään kuulemisen yhteydessä.

Valtiovarainministeriön päätös olisi tullut perustella huomioiden kaikki asiaan vaikuttavat näkökohdat. Kaikesta kuntaa koskevasta päätöksenteosta olisi tullut tehdä perusteellisempi ja syvällisempi arvio kuin nyt on tehty. Päätöksestä ei ilmene, miten kunnan päätöksenteko saadaan lainmukaiseksi pidättämällä luottamushenkilöt kaikesta kuntaa koskevasta päätöksenteosta ja miksi pidättäminen on välttämätöntä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi. Kuntalain 109 a §:n soveltuvuutta Kittilän kunnan luottamushenkilöitä koskevaan tilanteeseen ei ole harkittu riittävällä tavalla luottamushenkilöiden oikeudellinen asema huomioiden. Luottamushenkilö voi olla esteellinen vain suhteessa tiettyyn asiaan tai asiakokonaisuuteen. Hän ei voi olla esteellinen yleisellä tasolla kaikissa kunnan asioissa.

Kaikki nyt syytteessä olevat Kittilän kunnan luottamushenkilöt ovat saaneet kesällä 2016 syyttäjältä ehdotuksen tunnustamismenettelystä. Kuntalain 12 a luku poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskevasta selvitysmenettelystä säädettiin 29.12.2016 ja sitä sovelletaan 1.6.2017 alkaen. Syyttäjän kesällä 2016 ehdottaman tunnustamismenettelyn jälkeen syytteet luottamustoimista pidätettyjä luottamushenkilöitä vastaan muun muassa törkeästä virka-aseman väärinkäyttämisestä on nostettu 13.10.2017. Perusmuotoiseksi vielä kesällä 2016 arvioitu tekemuoto on muuttunut törkeäksi tekemuodoksi vasta kuntalain 12 a luvun säätämisen jälkeen. Ministeriön päättäessä luottamustoimista pidättämisestä on siten ollut voimassa toinen laki kuin virka-aseman väärinkäyttämistä koskevan teon ajankohtana. Lähtökohtaisesti lakia aletaan soveltaa sen voimaantulopäivänä. Kuntalain 12 a lukua koskevassa lainsäädännössä ei ole siirtymäsäännöstä, jonka nojalla lakia voitaisiin soveltaa ennen sen voimaantulopäivää tehtyihin tekoihin. Ministeriön päätös on siten taannehtivan lainsäädännön kiellon vastainen.

Muun muassa joissakin valtion virkamiehiä koskevissa asioissa, joissa virkamies on ollut syytteessä virkarikoksista, ei ole ryhdytty minkäänlaisiin virkamiesoikeudellisiin toimenpiteisiin ennen käräjäoikeuden ratkaisua tai mahdollista tuomiota. Perustuslain 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden periaatteen

näkökulmasta onkin arveluttavaa pidättää Kittilän luottamushenkilöt luottamustoimistaan tilanteessa, jossa heitä koskevien rikosasioiden käsittely käräjäoikeudessa on kesken.

Kunnanvaltuusto on käsitellyt kokouksessaan 26.3.2018 valtiovarainministeriön selvitysryhmän ehdotuksia ja päättänyt, että valtuuston 31.10.2017 (§ 80) tekemä päätös pidättää syytteessä olevat luottamushenkilöt osallistumasta niiden asioiden käsittelyyn, joista he ovat syytteessä tai muusta syystä esteellisiä, siihen saakka, kunnes kyseisiä luottamushenkilöitä vastaan nostetut syytteet on ratkaistu lainvoimaisella tuomiolla toimivaltaisessa tuomioistuimessa, olisi ollut tässä vaiheessa riittävä toimenpide. Tämä päätös turvaa kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden.

Turvaamistoimenpide ei voi olla tosiasiallisilta vaikutuksiltaan ankarampi kuin mahdollisesta rikoksesta tuleva rangaistus. Käräjäoikeus ei voi mahdollisen tuomion yhteydessä määrätä luottamushenkilöitä viralta pantaviksi 1.6.2017 alkaneista luottamustoimistaan, koska väitetty teko on tehty edellisellä vaalikaudella eri tehtävässä. Jotta luottamushenkilöitä kohtaan voitaisiin edes käynnistää kuntalain mukainen erottamismenettely, tulisi heidän saada yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Käytännössä luottamustoimesta pidättäminen on siten ankarampi toimenpide, kuin mihin lainvoimaisen tuomion jälkeen voidaan ryhtyä.

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Kittilän kunnalta lausunnon selvitysryhmän asettamisesta, mutta on lausuntopyynnössään jättänyt kertomatta sellaisia seikkoja, joilla olisi voinut olla merkitystä ehdotettujen selvityshenkilöiden puolueettomuuden ja riippumattomuuden arvioinnissa. Kertomatta on jäänyt muun muassa se, että Antti Rantakokko oli juuri päättänyt edellisen toimeksiantonsa selvityshenkilönä ja luovuttanut selvitysraporttinsa kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläiselle seutukuntiin liittyen. Kertomatta on myös jäänyt, että Rantakokon toimeksianto tulisi perustumaan valtiovarainministeriön ja Northen Light A R Consulting Oy:n väliseen sopimukseen. Ministeriön päätös, joka koskee selvitysryhmän asettamista, ei myöskään ole ollut lainvoimainen silloin, kun ministeriö on päättänyt luottamushenkilöiden pidättämisestä. Tämän vuoksi ministeriö ei ole voinut tehdä laillista päätöstä luottamushenkilöiden pidättämisestä luottamustoimistaan.

Kuntalain 109 a §:n perustuslainmukaisuus sekä sen soveltuminen Kittilän kunnan luottamushenkilöiden pidättämiseen tulee tutkia ja selvittää. Lainvalmisteluvaiheessa ei ole riittävällä tavalla huomioitu kuntalain 109 a §:n muotoilussa Suomen perustuslain 121 §:ssä säädettyä vahvaa kunnallisen itsehallinnon periaatetta suhteessa kuntalain 109 a §:n taustalla olevaan Suomen perustuslain 21 §:ssä säädettyyn hyvän hallinnon periaatteeseen. Päätös on perustuslain 121 §:n vastainen.

Valtiovarainministeriö on niin sanotun Lex Kittilän säätämisvaiheessa sekä valituksenalaisen päätöksen valmisteluvaiheessa ilmaissut medialle useita kertoja voimakkaan ennakkokantansa asiasta. Ministeriön ei olisi tullut mahdollisen esteellisyytensä vuoksi käsitellä luottamushenkilöitä koskevaa asiaa.

Tarmo Salosen valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano on keskeytettävä. Suomen valtio on veloitettava korvaamaan Salosen oikeudenkäyntikulut korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisine viivästyskorkeineen kuukauden kuluttua päätöksen antamisesta.

Salonen ei ole syyllistynyt mihinkään rikokseen. Hän on ilmoittanut pidättäytyvänsä luottamustoimen hoitamisen yhteydessä käsittelemästä kaikkia niitä asioita, jotka liittyvät syytteen alaisiin asioihin tai entiseen kunnanjohtaja Anna Mäkelään.

Selvitysryhmän selvitys on pätemätön, koska selvitysmenettelyä rasittaa menettely- ja kuulemisvirhe. Selvitysryhmän esitys luottamushenkilöiden luottamustoimista pidättämisestä on perustunut keskeisesti eri henkilöiden kuulemiseen ja selvitysryhmän näiden kuulemisten perusteella tekemiin johtopäätöksiin. Selvitysryhmä on todennut kuulleensa kunnan luottamushenkilöitä ja henkilöstöä. Salonen ei ole käynyt keskustelua selvitysryhmän kanssa, eikä häntä ole kuultu. Kun kuulemisia ei ole kirjattu, Salosella ei ole ollut tilaisuutta lausua kuulemisissa esille tulleista seikoista. Saloselle ei ole ilmoitettu kaikkia niitä seikkoja, joihin pidättämisesitys perustuu eikä varattu tilaisuutta antaa selitystä kaikista niistä selvityksistä, jotka ovat saattaneet vaikuttaa ratkaisuun. Kuuleminen on ollut puutteellista.

Kittilän kunnan kuuleminen ennen selvitysryhmän asettamista on tapahtunut virheellisesti. Valtiovarainministeriön kunnalle antamat tiedot ovat olleet puutteellisia ja virheellisiä. Antti Rantakokkoa ei ole nimetty selvitysmieheksi, vaan valtiovarainministeriö on tehnyt sopimuksen Northen Light A R Consulting Oy:n kanssa. Rantakokko ei ole siten toiminut virkavastuulla. Rantakokko ei myöskään ole ollut valtiovarainministeriöstä riippumaton. Useat peräkkäiset sopimussuhteet valtiovarainministeriöön asettavat kyseenalaiseksi Rantakokon kyvyn toimia itsenäisesti ilman sidonnaisuuksia ministeriöön.

Haastehakemuksen mukaiset syytteet kohdistuvat pääasiassa vuoteen 2014, eivät meneillään olevaan kesäkuussa 2017 alkaneeseen uuteen valtuustokauden. Syytteessä olevat luottamushenkilöt ovat tulleet valituiksi kuntavaaleissa ja edellisen valtuustokauden päätökset ja niistä tehdyt valitukset sekä rikosilmoitukset ovat olleet kuntalaisten tiedossa. Kuntalain muutos ja laissa säädetty luottamushenkilöihin kohdistuva pidättämisvelvollisuus on taannehtivuuskiellon vastainen.

Kunnan hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Pidättämistoimilla puututaan ja loukataan kunnallista itsehallintoa ilman, että asiassa toimittaisiin suhteellisuusperiaatteen mukaisesti, jolloin luottamushenkilöt pidättäytyvät toimista ja päätöksistä asioissa, jotka ovat syyteharkinnan kohteena.

Hallitusneuvos Auli Valli-Lintu on ollut esteellinen osallistumaan asian käsitteilyyn valtiovarainministeriössä. Hän on muun muassa toiminut Kittilän entisen kunnanjohtajan Anna Mäkelän kanssa kuntalain kokonaisuudistusta pohtineessa työryhmässä, osallistunut nyt kyseessä olevan lain valmisteluun, allekirjoittanut käsillä olevan lausuntopyyynnön sekä antanut Lapin radiolle asiaan liittyvän lausunnon.

Vilho Molkoselän valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano keskeytettävä. Suomen valtio on velvoitettava korvaamaan Molkoselän oikeudenkäyntikuluina ainakin oikeusapupäätöksen mukaista perusomavastuuosuutta vastaava määrä.

Syyttäjä on kesällä 2016 harkinnut Molkoselän teon perusmuotoiseksi virka-aseman väärinkäyttämiseksi. Kuntalain muutoksen jälkeen syyttäjä on muuttanut kantaansa ja päätenyt harkinnassaan siihen, että teko onkin törkeä. Syyttäjän esittämät perustelut teon törkeydelle ovat kestävämmät. Molkoselkä ei ole syylistynyt sellaiseen tekoon, johon syyttäjä väittää hänen syyllistyneen.

Siirtymäsäännöksen puuttuessa 1.6.2017 voimaan tulleen kuntalain 12 a luvun säännöksiä ei voida soveltaa tilanteessa, jossa Molkoselkää syytetään vuonna 2014 tapahtuneeksi väitetystä teosta.

Valtiovarainministeriön päätös on lainvastainen, koska ministeriö katsoo, että syytteessä olevat luottamushenkilöt eivät voi osallistua lainkaan päätöksentekoon. Läheskään kaikki käsiteltävät asiat eivät kuitenkaan liity millään tavalla syytteissä tarkoitettuihin tapahtumiin.

Valtiovarainministeriö, valtiovarainministeriön hallitusneuvos Auli Valli-Lintu, ja kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen ovat olleet esteellisiä osallistumaan asian käsittelyyn. Ministeriö on ollut valmistelemassa lakiesitystä ja sekä ministeriö, Valli-Lintu että Vehviläinen ovat jo hyvissä ajoin ennen päätöksen tekemistä ilmoittaneet, että luottamushenkilöt pidätetään kokonaan luottamustoimistaan. Molemmilla on ollut vahva ennakkokanta asiaan.

Selvitysmenettelyn käynnistämiseen ei ole ollut riittäviä perusteita ja selvitysmenettelyn käynnistämistä koskeva valtiovarainministeriön päätös on lainvastainen. Selvitysryhmän jäseneksi nimetyt Antti Rantakokon aikaisemmista tehtävistä ei kerrottu selvitysryhmää nimettäessä, mikä antaa aiheutta epäillä selvitysryhmän riippumattomuutta. Selvitysryhmän asettamista koskevasta päätöksestä on valitettu, eikä se ole ollut lainvoimainen silloin, kun valtiovarainministeriö on päättänyt pidättämisistä.

Selvitysryhmä on selvitystyötä tehdessään käynyt keskusteluja ja kuullut kunnan henkilöstöä ja luottamushenkilöitä. Selvitysryhmä ei ole kuitenkaan kirjannut keskusteluja ja kuulemisia. Molkoselälle ei ole annettu mahdollisuutta tutustua selvitysryhmän käymissä keskusteluissa ja kuulemisissa esille tulleisiin seikkoihin eikä antaa niistä lausuntoja, vaikka keskusteluissa ja kuulemisissa esille tulleet seikat ovat vaikuttaneet tai ainakin saattaneet vaikuttaa asian ratkaisuun. Valtiovarainministeriön suorittama kuuleminen on siten ollut puutteellista.

Turvaamistoimenpide ei saa olla lopputulokseltaan ankarampi kuin mahdollisesta rikoksesta tuleva rangaistus tai muu seuraamus. Nyt tehty turvaamistoimenpide on kuitenkin ankarampi kuin mihin lainvoimaisen tuomion jälkeen voitaisiin ryhtyä.

Selvitysryhmä on lausunut, että luottamustoimesta pidättämisessä on suoritettava kokonaisharkinta, jossa huomioidaan myös rikoksen toistuvuus ja muut

seikat. Syyttäjä on väittänyt Molkoselän toimineen tilapäisessä valiokunnassa tahallaan niin, että hänen toimintansa seurauksena Kittilän kunta olisi joutunut maksamaan oikeudenkäyntikuluja yli 8 000 euroa. Molkoselkä on toiminut tilapäisessä valiokunnassa vain tässä yhdessä asiassa, eikä hänen toimintansa ole ollut toistuvaa. Siitä, mitä hän on tehnyt tilapäisessä valiokunnassa noin neljä vuotta sitten, ei seuraa sitä, että hänet olisi välttämättä nyt pitänyt pidättää nykyisestä luottamustoimestaan. Luottamustoimista pidättäminen ei myöskään ole välttämätöntä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi, kuten valtiovarainministeriön päätöksessä on todettu. Selvitysryhmän ja valtiovarainministeriön esittämät mielipiteet eivät perustu riidattomiin tosiasioihin, eikä kaikkia asiaan vaikuttavia seikkoja ja luottamustoimista pidättämisen seuraamuksia ole otettu huomioon.

Valtiovarainministeriön päätös puuttuu tarpeettoman paljon perustuslain suojaan nauttivaan kunnalliseen itsehallintoon. Kittilän kunnanvaltuuston päätös pidättää luottamushenkilöt luottamustoimistaan osittain on täysin riittävä. Selvitysryhmä ja valtiovarainministeriö eivät ole voineet perustellusti osoittaa päätöstä riittämättömäksi.

Valtiovarainministeriö ei myöskään ole voinut osoittaa, että luottamushenkilöiden pidättäminen luottamustoimistaan lähes neljä vuotta tapahtumien jälkeen olisi ollut välttämätöntä. Pidättäminen muodostuu myös kohtuuttoman pitkäksi, jos syyttäjä valittaa käräjäoikeuden tuomiosta, jolla Molkoselkään kohdistettu syyte tullaan hyvin todennäköisesti hylkäämään.

Akseli Erkkilän ja Jukka Nivan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano keskeytettävä. Valittajat ovat viitanneet valituksessaan ministeriölle antamaansa lausuntoon, joka on valituskirjelmän liitteenä.

Valtiovarainministeriön selvitysryhmän asettamispäätös ei ole ollut lainvoimainen pidättämispäätöstä tehtäessä, vaan siitä on ollut valitus vireillä Pohjois-Suomen hallinto-oikeudessa. Selvitysryhmää vetävä Antti Rantakokko on toiminut konsulttiyhtiönsä kautta ilman virkavastuuta.

Edellytykset valittajien pidättämiselle luottamustoimistaan eivät täyty. Ministeriön päätös perustuu subjektiivisiin näkemyksiin, ei mitattaviin tosiasioihin. Laissa tai lainkäytössä ei ole mitään mittareita kunnan päätöksenteon luotettavuuden ja uskottavuuden mittaamiseksi. Ainoa numeerinen mitta on äänestystulos, jonka tulosta valtuuston nykyinen kokoonpano on. Prosessi ei ole haitannut kunnan perustoimintoja, eikä selvitysryhmä ole pystynyt osoittamaan kunnan olevan sellaisissa hallinnollisissa vaikeuksissa, jotka vaarantaisivat oleellisesti kunnan päätöksentekoa ja perustehtäviä. Kuluvalla kaudella tehdyistä päätöksistä ei ole valitettu. Erkkilä ja Niva eivät ole äänestäessään kunnanvaltuuston kokouksessa 17.11.2014 kunnanjohtaja Anna Mäkelän erottamisen puolesta tavoitelleet vahinkoa Kittilän kunnalle.

Kunnan päätöksenteon uskottavuus ei edellytä vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden pidättämistä toimistaan. Kuntavaalien aikaan valittajien äänestyskäyttäytyminen Mäkelän erottamisasiassa oli yleisessä tiedossa samoin kuin se, että valittajat olivat epäiltyinä asiaa koskevassa tutkinnassa.

Kaikkia syytteessä olevia luottamushenkilöitä on käsitelty yhtenä ryppäänä, vaikka syytetyt ja heidän aiemmat luottamustoimensa poikkeavat selvästi toisistaan.

Valittajia koskevat syytteet eivät ole kestäväällä pohjalla. Syyttäjä on päättänyt syyttää valittajia virka-aseman väärinkäytöstä sen törkeässä tekemöhdössä Lex Kittilänä tunnetun lain säätämisen vuoksi. Rikoksesta syyttäminen on absurdiä. Teko ei ole toistuva ja koskee vain yhden kokouksen yhtä pykälää.

Selvitysryhmä ei ole tehnyt selvityksensä pohjana olevista keskusteluista muistioita. Tämä vuoksi valittajat eivät tiedä, mihin kyseinen selvitys, josta heidän tuli antaa lausunto, on perustunut.

Luottamustoimista pidättäminen on jo itsessään suurempi vahinko kuin varsinainen tuomio siinä tapauksessa, että oikeus päättää tuomita luottamushenkilön maksamaan sakkoa.

Raili Fagerholmin valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano keskeytettävä. Suomen valtio on velvoitettava korvaamaan Fagerholmin oikeudenkäyntikulut.

Väitetty rikollinen teko, jonka perusteella virasta pidättäminen on tehty, ei ole ollut lain edellyttämällä tavalla vakava tai törkeä eikä pitkäaikainen tai suunnitelmallinen. Ei ole myöskään syytä epäillä, että väitetty rikollinen toiminta toistuisi. Syyttäjä on tunnustamismenettelyä koskevassa ehdotuksessaan arvioinut täysin saman menettelyn perusmuotoiseksi virka-aseman väärinkäyttämiseksi, josta tunnustamisen seurauksena olisi ehdotuksen mukaisesti aiheutunut 20 päiväsakkoa. Niin sanotun Lex Kittilän voimaantulon lähestyessä rikosnimike muuttui kvalifioituksi tekemöhdöksi ja ministeriö pystyi asettamaan selvitysryhmän vakavan virkarikoksen perusteella. Syyttäjä ei ole pystynyt kertomaan syytä sille, miksi teon arviointi muuttui vuoden aikana perusmuotoisesta rikoksesta törkeäksi.

Valtiovarainministeriön päätös on Suomen perustuslain takaaman kunnallisen itsehallinnon vastainen. Keväällä 2017 kun Fagerholm ja 19 muuta luottamushenkilöä valittiin kuntavaaleilla valtuustoon, kuntalaisilla oli tiedossa, että luottamushenkilöiden toiminnasta oli aloitettu esitutkinta ja että heitä epäiltiin virkarikoksista. Riittävä menettely olisi ollut, että syytetyt olisivat jääväneet itsensä tutkintaan ja syytteisiin liittyvässä päätöksenteossa. Lisäksi tämä menettely olisi toteuttanut vähemmän puuttumisen periaatetta ja taannehtivan lainsäädännön kieltoa. Sillä olisi myös kunnioitettu äänestäjien kuntavaaleissa ilmaisemaa tahtoa. Fagerholmin pidättämisestä luottamustoimestaan pelkästään epäillyn virkarikoksen vuoksi on pidettävä syyttömyysolettaman vastaisena. Päätös on puutteellisesti perusteltu eikä siitä ilmene, miksi juuri Fagerholmin kyky toimia luottamustehtävissä on vaarantunut kaikissa hänen luottamustehtävissään ja miksi hänen pidättäminen tehtävistään on välttämätöntä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden vuoksi.

Ministeri Anu Vehviläinen on vahvan ennakkoasenteensa ja julkisuudessa esittämiensä lausuntojen vuoksi ollut esteellinen osallistumaan päätöksentekoon valtiovarainministeriössä.

Torsti Patakankaan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja Suomen valtio velvoitettava korvaamaan Patakankaan oikeudenkäyntikulut.

Koska päätös koskee osaltaan myös Patakankaan valtuustoon äänestämää luottamushenkilöä, myös Patakankaalla Kittilän kuntalaisena on perustuslaillinen oikeus valittaa ministeriön päätöksestä.

Vaikka kuntalain muutos eli niin sanottu Lex Kittilä antaakin valtiovarainministeriölle oikeuden puuttua kunnan toimintaan silloin, kun se on vakavassa kriisissä, se ei voi tarkoittaa mielivaltaista puuttumista kunnalliseen itsehallintoon. Ministeriön päätöksessä tai selvitysryhmän raportissa, johon päätöksessä on viitattu, ei ole esitetty yhtään konkreettista esimerkkiä siitä, missä asioissa kunnan päätöksenteossa olisi ollut ongelmia tai missä asioissa päätöksenteko ei olisi ollut uskottavaa tai luotettavaa. Ministeriön päätöksenteon perusteena ovat olleet edellisen vaalikauden tapahtumat ja niistä nostetut syytteet. Tapahtumien jälkeen on kuitenkin toimitettu uudet vaalit. Patakangas on henkilökohtaisesti ollut täysin selvillä siitä, mitä hänen ehdokkaansa on tehnyt ja mistä häntä syytetään. Ministeriön olisi tullut tehdä päätöksensä jokaisen luottamushenkilön kohdalla yksilöllisesti erikseen ja kertoa, mitä kukin on tehnyt ja minkä vuoksi luottamustehtävästä pidättäminen hänen kohdallaan on välttämätöntä. Mikäli luottamustoimesta pidättämisen syynä on se, että luottamushenkilö on tilapäisen valiokunnan jäsen ja tilapäinen valiokunta ei ole kunnanjohtajan luottamuspulaa koskevaa asiaa käsitellessään kuullut kunnanjohtajaa riittävästi, ministeriön pitäisi pystyä perustelevaan päätöstään muutoinkin kuin vetoamalla vain syyttäjän näkemykseen asiassa.

Vuokko Mäntymaan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano kiellettävä.

Luottamustoimesta pidättämisen seurauksena kokemattomat ja asioista tietämättömät henkilöt joutuvat kesken vaalikauden ottamaan vastuun kunnan päätöksenteosta. Myös kunnan poliittiset voimasuhteet muuttuvat, kun varajäseniä ei ole tarpeeksi. Valtiovarainministeriön asettama selvitysryhmä on toiminut puolueellisesti, asenteellisesti ja ohjatusti. Mäntymaata ei ole kuultu, eikä hän ole keskustellut yhdenkään ryhmän jäsenen kanssa. Selvitysryhmän selvityksessä ei ole tullut esiin mitään painavaa syytä puuttua kunnalliseen itsehallintoon ja yksilön perusoikeuksiin. Selvitysryhmän perustamisessa ei ole noudatettu lakia ja sen henkeä. Ministeriö on ylittänyt toimivaltansa. Esteellisyys säännösten mukainen menettely olisi riittänyt.

Veli-Matti Junnolan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava ja sen täytäntöönpano kiellettävä. Suomen valtio on velvoitettava korvaamaan Junnolan oikeudenkäyntikulut. Valituksessa on viitattu muihin hallinto-oikeudelle samassa asiassa tehtyihin valituksiin sekä toimitettuihin asiakirjoihin.

Toisin kuin valtiovarainministeriön päätöksessä on väitetty, syyttäjä ei ole nostanut Junnolaa vastaan syytteitä kaikista päätöksessä mainituista rikoksista.

Päätöksen valmistelussa on tapahtunut kuulemisvirheitä. Selvitysryhmä ei ole kuullut Junnolaa selvityksen aikana laatimistaan kuulemisasiakirjoista eikä muustakaan sille annetusta materiaalista. Valtiovarainministeriö on kuullut Kittilän kuntaa ennen selvitysryhmän asettamista selvitysryhmän kokoonpanosta, mutta se ei ole kertonut Antti Rantakokkon yrityksen osallisuudesta työryhmän kokoonpanoon.

Valtiovarainministeriö on ilmoittanut tehneensä valituksenalaisen päätöksensä selvitysryhmän aineiston perusteella, vaikka hallitusneuvos Auli Valli-Lintu ja kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen olivat jo ennen selvitysryhmän perustamista ilmoittaneet ennakkokantansa luottamushenkilöiden pidättämisestä tiedotusvälineille.

Lain valmistelu kuuluu eduskunnalle. Valtiovarainministeriö on menetellyt virheellisesti antaessaan kuntalain valmistelun Kari Prättälälle, joka on aiemmin toiminut Kittilää koskevassa oikeudenkäynnissä silloisen valtuuston puheenjohtajan neuvonantajana.

Selvitysryhmän selvitys on kohdistunut viranhaltijoiden toimivaltaan kuuluviin asioihin, ei luottamushenkilöiden toimivaltaan kuuluviin asioihin.

Susanna Kantolan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava. Valituksensa perusteluina Kantola on viitannut aiemmin kuulemiskirjeessään valtiovarainministeriölle esittämiinsä perusteluihin. Kantola on myös ilmoittanut yhtyvän Kittilän kunnan tekemään valitukseen.

Kuulemiskirjeessä Kantola on kertonut hoitaneensa työnsä valtuutettuna Kittilän kuntalaisten edun mukaisesti, minkä asian valtiovarainministeriö on nähnyt kuitenkin uhkana. Ministeriö ei ole tietoinen Kittilän todellisesta tilanteesta. Syytteissä tarkoitetut asiat ovat tapahtuneet valtuustokaudella 2013 - 2017 ja tämän jälkeen valtuutetut ovat keväällä 2017 pidetyissä kuntavaaleissa saaneet uuden mandaatin toimia valtuutettuina. Erikoista on myös se, että YLE:n toimittaja on jo 1.6.2018 ilmoittanut, että valtiovarainministeriö tulee pidättämään valtuutetut luottamustoimistaan. Selvitysryhmä kuuli Kantolaa selvitystään varten, mutta ei antanut kuulemista varten Kantolalle tiedoksi kaikkea materiaalia, kuten esimerkiksi kunnan muiden työntekijöiden, valtuutettujen ja sidosryhmien kuulemisista laatimiaan asiakirjoja. Ministeriön päätös aiheuttaa hallinnollisia vaikeuksia sen johdosta, että valtuustoon ei riitä tarpeeksi valtuutettuja. Päätöksen seurauksena kunta menettää myös maakuntapaikat eri hallinnoissa.

Milja Nikan valitus

Valtiovarainministeriön päätös on kumottava. Valituksensa perusteluina Nikka on viitannut Kittilän kunnan valituksessa esitettyihin perusteluihin.

Asian käsittely ja selvittäminen

Valtiovarainministeriö on antanut lausunnot ja 29.5.2019 toimittamassaan lausumassa Molkoselän ja Fagerholmin esittämien oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevien vaatimusten johdosta todennut, että vaatimuksille ei ole hallintolainkäyttölain 74 §:n mukaisia perusteita ja että oikeudenkäynti ei ole aiheutunut viranomaisen virheestä.

Kittilän kunta, Molkoselkä, Fagerholm, Patakangas ja Junnola ovat antaneet vastaselityksen.

Salonen, Erkkilä, Niva, Mäntymaa, Kantola ja Nikka eivät ole heille varatusta tilaisuudesta huolimatta antaneet vastaselitystä.

Merkitään

Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on 27.9.2018 antamallaan välipäätöksellä nro 18/0456/2 hylännyt valituksenalaisen päätöksen täytäntöönpanon kieltämistä koskevat vaatimukset. Korkein hallinto-oikeus on 21.11.2018 antamallaan päätöksellä taltionumero 5467 hylännyt Kittilän kunnan hallinto-oikeuden välipäätöksestä tekemän valituksen.

Hallinto-oikeuden ratkaisu

Hallinto-oikeus ei tutki Torsti Patakankaan tekemää valitusta.

Muut valitukset hallinto-oikeus on tutkinut ja ne muutoin hyläten kumoaa valtiovarainministeriön päätöksen siltä osin kuin se koskee Akseli Erkkilän, Raili Fagerholmin, Veli-Matti Junnolan, Mika Kuuselan, Vilho Molkoselän, Markku Mäkitalon, Jukka Nivan, Mikko Saarelan, Jukka Salmen ja Mauri Taskilan piddättämistä luottamustoimistaan.

Hallinto-oikeus hylkää Kittilän kunnan ja Tarmo Salosen oikeudenkäyntikuluvaatimukset.

Hallinto-oikeus velvoittaa valtiovarainministeriön / Suomen valtion korvaamaan Vilho Molkoselän oikeudenkäyntikulut 613,80 eurolla, Raili Fagerholmin oikeudenkäyntikulut 763,84 eurolla viivästyskorkoineen ja Veli-Matti Junnolan oikeudenkäyntikulut 200 eurolla. Fagerholmin oikeudenkäyntikuluille maksettava viivästyskorko määräytyy korkolain 4 §:n 1 momentissa tarkoitettuna korkokannan mukaisesti siitä lukien, kun kuukausi on kulunut tämän hallinto-oikeuden päätöksen antamisesta.

Perustelut

Tutkimatta jättäminen

Hallinto-oikeus toteaa, että kuntalain 16 luvun oikaisuvaatimusta ja kunnallisvalitusta koskevia säännöksiä sovelletaan kuntalain 133 §:n mukaan oikaisuvaatimukseen ja kunnallisvalitukseen kunnan ja kuntayhtymän viranomaisen päätöksestä, jollei erikseen lailla toisin säädetä. Kuntalain 12 a luvussa, jossa säädetään poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskevasta selvitysmenettelystä, ei ole muutoksenhakua koskevia säännöksiä.

Edelleen hallinto-oikeus toteaa, että ministeriön päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttölaissa säädettyllä tavalla.

Hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentin mukaan päätöksestä saa valittaa se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa.

Torsti Patakangas on todennut valituksessaan valitusoikeutensa perustuvan siihen, että ministeriön päätös koskee myös hänen valtuustoon äänestämäänsä luottamushenkilöä. Kuntalaisena hänellä on perustuslaillinen oikeus valittaa ministeriön päätöksestä.

Hallinto-oikeus katsoo, että valtiovarainministeriön valituksenalaista päätöstä ei ole kohdistettu Patakankaaseen eikä se myöskään vaikuta hänen oikeutensa, velvollisuuteensa tai etuunsa välittömästi hallintolainkäyttölain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla. Patakankaalla ei siten ole asiassa valitusoikeutta, minkä vuoksi hänen valituksensa on jätettävä tutkimatta.

Pääasia

Sovellettavat säännökset

Kuntalain 85 §:n 4 momentin mukaan valtuuston on luottamushenkilön toimessaan tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevan esitutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi pidätettävä luottamushenkilö toimestaan, jos se on kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi välttämätöntä ottaen huomioon epäillyn rikoksen vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja muut seikat. Pidättämispäätös voidaan panna täytäntöön heti.

Kuntalain 109 a §:n 1 momentin mukaan jos kunnan hallinto ja toiminta ovat poikkeuksellisen suurissa vaikeuksissa, joista kunta ei omin toimenpitein kykene selviytymään, valtiovarainministeriö voi kuntaa kuultuaan asettaa kunnan hallintoa selvittämään selvityshenkilön tai selvitysryhmän.

Pykälän 2 momentin mukaan selvityshenkilön tai selvitysryhmän asettamisen edellytyksenä on, että:

- 1) on aloitettu esitutkinta kunnan viranomaisen tai kunnan toimielimen usean jäsenen tekemäksi epäilystä vakavasta virkarikoksesta taikka useasta virkarikoksesta, eikä kunta ole ryhtynyt riittäviin toimiin kunnan hallinnon saattamiseksi lain mukaiseksi; tai
- 2) on muuten perusteltua syytä epäillä, että kunnan viranomaiset tai sen toimielimen jäsenet ovat olennaisesti tai toistuvasti toimineet lainvastaisesti tai laiminlyöneet lakisääteisiä velvoitteitaan, eikä kunta ole ryhtynyt riittäviin toimiin kunnan hallinnon saattamiseksi lain mukaiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan selvityshenkilö tai selvitysryhmä tekee ehdotuksen tarvittaviksi toimenpiteiksi kunnan hallinnon saattamiseksi tämän lain ja muiden lakien mukaiseksi. Saatuaan selvityshenkilön tai selvitysryhmän toimenpide-ehdotukset valtuuston on käsiteltävä ne ilman aiheetonta viivytystä ja saatettava niitä koskeva päätös valtiovarainministeriön tietoon.

Pykälän 4 momentin mukaan jos selvityshenkilö tai selvitysryhmä on esittänyt luottamushenkilön tai luottamushenkilöiden pidättämistä toimestaan 85 §:n

4 momentissa säädetyllä perusteella luottamushenkilön toimessaan tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevan esitutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi eikä valtuusto ole näin menetellyt, valtiovarainministeriö voi valtuustoa ja asianomaista luottamushenkilöä kuultuaan päättää asiasta, jos luottamustoimesta pidättäminen on välttämätöntä kunnan päätöksenteon saattamiseksi lain mukaiseksi sekä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi ottaen huomioon epäillyn rikoksen vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja muut seikat. Ministeriön päätös voidaan panna täytäntöön heti.

Kuntalain 109 b §:n 1 momentin mukaan edellä 109 a §:ssä tarkoitetulla selvityshenkilöllä sekä selvitysryhmässä tulee olla tehtävän vaatima oikeudellinen asiantuntemus. Selvityshenkilön ja selvitysryhmän jäsenen tulee olla tehtävässä kunnasta ja valtiovarainministeriöstä riippumaton.

Pykälän 2 momentin mukaan selvityshenkilöön ja selvitysryhmän jäsenen sovelletaan hänen hoitaessaan tämän lain mukaisia tehtäviä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sekä vahingonkorvauslain (412/1974) säännöksiä julkisyhteisön ja virkamiehen korvausvastuusta.

Pykälän 3 momentin mukaan selvityshenkilöllä ja selvitysryhmän jäsenellä on salassapitoa koskevien säännösten estämättä oikeus saada viranomaisilta tehtävänsä suorittamista varten välttämättömät kuntien ja kuntakonserniin kuuluvien yhteisöjen hallintoa ja taloutta koskevat tiedot.

Selvitysryhmän asettaminen

Valituksenalaisen päätöksen kumoamista on vaadittu muun muassa sillä perusteella, että selvitysryhmän asettamista koskeva valtiovarainministeriön päätös ei ole ollut lainvoimainen silloin, kun luottamushenkilöiden luottamustoimista pidättämistä koskeva päätös on tehty. Valitusten mukaan myös Kittilän kunnan kuuleminen ennen selvitysryhmän asettamista on ollut virheellistä. Antti Rantakokkoa ei ole nimetty selvitysryhmän jäseneksi, vaan sopimus selvityshenkilönä toimimisesta on tehty Northen Light A R Consulting Oy:n kanssa eikä Rantakokko siten ole toiminut virkavastuulla. Rantakokko ei myöskään ole ollut valtiovarainministeriöstä riippumaton, koska hän oli aikaisemminkin toiminut valtiovarainministeriön selvityshenkilönä.

Hallinto-oikeus toteaa, että valtiovarainministeriö on 20.12.2017 päättänyt kuntalain 109 a §:n perusteella käynnistää poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskevan selvitysmenettelyn Kittilän kunnassa ja asettaa kunnan hallintoa selvittämään kuntalain 109 a ja 109 b §:ssä tarkoitetun päätöksessä tarkemmin selostetun selvitysryhmän. Samalla valtiovarainministeriö on määrännyt, että päätös pannaan täytäntöön heti. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus on 25.4.2018 antamallaan päätöksellä nro 18/0204/2 jättänyt edellä mainitusta valtiovarainministeriön 20.12.2017 tekemästä päätöksestä tehdyn valituksen tutkimatta. Päätöksen perustelujen mukaan kun otetaan huomioon, että selvitysryhmä voi antaa vain toimenpide-ehdotuksia ja mahdollinen luottamushenkilöiden pidättäminen toimestaan ratkaistaan erikseen, valtiovarainministeriön päätöstä selvitysryhmän asettamisesta ei ole pidettävä hallintolainkäyttölaissa tarkoitettuna valituskelpoisena päätöksenä, jolla asia on ratkaistu. Korkein hallinto-oikeus on 1.11.2018 antamallaan päätöksellä taltionumero 5044 hylännyt Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöksestä tehdyn valituksen.

Edelleen hallinto-oikeus toteaa, että kuntalain 109 b §:n 2 momentin mukaan selvityshenkilöön ja selvitysryhmän jäsenen sovelletaan hänen hoitaessaan tämän lain mukaisia tehtäviä rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä sekä vahingonkorvauslain (412/1974) säännöksiä julkisyhteisön ja virkamiehen korvausvastuusta. Näin ollen myös Antti Rantakokkoon sovelletaan edellä mainittuja virka- ja korvausvastuuta koskevia säännöksiä, vaikka hänen toimeksiantonsa onkin perustunut Northen Light A R Consulting Oy:n kanssa tehtyyn sopimukseen. Rantakokkoa ei myöskään voida pitää valtiovarainministeriöstä riippumattomana pelkästään sillä perusteella, että hän on aiemminkin toiminut valtiovarainministeriön selvitysmiehenä.

Edellä mainitun huomioon ottaen valituksenalaista päätöstä ei ole kumottava kunnan kuulemiseen ja selvitysryhmän jäsenen Antti Rantakokkoon liittyvien valitusperusteiden johdosta eikä myöskään sillä perusteella, ettei valtiovarainministeriön 20.12.2017 tekemä päätös ole ollut lainvoimainen silloin, kun luottamushenkilöiden luottamustoimista pidättämistä koskeva päätös on tehty.

Kuuleminen

Kuntalain 109 a §:n 4 momentin mukaan valtiovarainministeriön on ennen luottamushenkilön luottamustoimesta pidättämistä koskevan päätöksen tekemistä kuultava valtuustoa ja asianomaista luottamushenkilöä.

Hallintolain 34 §:n 1 momentin mukaan asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta sekä antaa selityksensä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun.

Hallintolain 36 §:n mukaan asianosaiselle on ilmoitettava kuulemisen tarkoitus ja selityksen antamiselle varattu määräaika. Kuulemista koskevassa pyynnössä on tarvittaessa yksilöitävä, mistä seikoista selitystä pyydetään. Asianosaiselle on toimitettava kuulemisen kohteena olevat asiakirjat alkuperäisinä tai jäljennöksinä taikka varattava muutoin tilaisuus tutustua niihin.

Valtiovarainministeriö on 13.4.2018 päivätyllä lausuntopyynnöllä pyytänyt Kittilän kunnanvaltuustolta sekä jakelussa mainituilta Kittilän kunnan luottamushenkilöiltä ja viranomaisilta lausuntoa luottamushenkilöiden pidättämisestä luottamustoimistaan. Lausuntopyynnön liitteenä valtuustolle sekä kullekin luottamushenkilölle ja viranomaiselle on toimitettu selvitysryhmän 27.2.2018 päivätty kuntalain 109 a §ssä tarkoitettu selvitys sekä luonnos valtiovarainministeriön päätökseksi. Mainitusta selvityksestä ilmenee, että selvitysryhmä on selvitystä varten perehtynyt Kittilää koskevaan asiakirja-aineistoon, muun muassa valtuuston ja kunnanhallituksen pöytäkirjoihin sekä asiaan liittyvään lainsäädäntöön. Lisäksi selvitysryhmä on keskustellut erikseen kunnanjohtajan, hallintojohtajan, valtuuston puheenjohtajiston, kunnanhallituksen puheenjohtajiston sekä kunnanhallituksen kanssa. Selvitysryhmä on myös käynyt ryhmäkeskustelut valtuustoryhmien puheenjohtajien itse määrittämässä kokoonpanoissa. Selvitysryhmä on kuullut myös toimialajohtajia ja muita keskeisiä viranhaltijoita, asiakirjahallintoon ja talouteen perehtyneitä työntekijöitä sekä muuta henkilöstöä. Selvitysryhmä on tutustunut kunnan kahden keskeisen konserniyhtiön toimintaan siten, että kummankin yhtiön toimitusjohtaja ja yhtiön hallituksen puheenjohtaja ovat esitelleet yhtiönsä toimintaa.

Hallinto-oikeus toteaa, että selvitysryhmän selvitys on edellä mainitun asiakirja-aineiston sekä selvitysryhmän käymien keskustelujen perusteella Kittilän kunnan hallinnon tilanteesta laadittu oikeudellinen arvio. Selvityksessä ei ole selostettu eikä otettu kantaa kenenkään yksittäisen luottamushenkilön toimintaan eikä heidän tekemäkseen epäiltyihin rikoksiin. Näin ollen hallinto-oikeus katsoo, että yksittäisten luottamushenkilöiden oikeusturva ei ole edellyttänyt sitä, että selvitysryhmä olisi selvitystä tehdessään kuullut heitä jokaista henkilökohtaisesti eikä myöskään sitä, että selvitysryhmä olisi laatinut käymistään keskusteluista muistiot ja varannut luottamushenkilöille tilaisuuden tulla niistä kuulluksi. Luottamushenkilöiden tai Kittilän kunnan kuuleminen ei ole ollut puutteellista valituksessa esitettyjen kuulemista koskevien väitteiden johdosta.

Esteellisyys

Hallintolain 27 §:n 1 momentin mukaan virkamies ei saa osallistua asian käsittelyyn eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän on esteellinen.

Hallintolain 28 §:n 1 momentin mukaan virkamies on esteellinen, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa muusta kuin mainitun pykälän 1 - 6 kohdassa tarkoitettua erityisestä syystä vaarantuu.

Valituksenalaisen päätöksen kumoamista on vaadittu muun muassa sillä perusteella, että valtiovarainministeriö, kunta- ja uudistusministeri Anu Vehviläinen ja valtiovarainministeriön hallitusneuvos Auli Valli-Lintu ovat olleet esteellisiä osallistumaan valituksenalaisen asian käsittelyyn. Valtiovarainministeriö on ollut valmistelemaan lakia, ja Vehviläisellä ja Valli-Linnulla on ollut vahva ennakkokanta asiaan. He ovat jo hyvissä ajoin ennen päätöksen tekemistä ilmoittaneet, että luottamushenkilöt tullaan pidättämään kokonaan luottamustoimistaan. Lisäksi Valli-Lintu on toiminut Kittilän entisen kunnanjohtajan Anna Mäkelän kanssa kuntalain kokonaisuudistusta pohtineessa työryhmässä, osallistunut nyt kyseessä olevan lain valmisteluun, allekirjoittanut käsillä olevan lausuntopyynnön sekä antanut Lapin radiolle asiaan liittyvän lausunnon.

Hallinto-oikeus katsoo, etteivät samassa työryhmässä toimiminen Kittilän kunnan entisen kunnanjohtajan kanssa ja lausuntopyynnön allekirjoittaminen tee Valli-Lintua esteelliseksi osallistumaan Kittilän kunnan luottamushenkilöiden luottamustoimista pidättämistä koskevan asian käsittelemiseen. Myöskään se, että valtiovarainministeriö sekä Valli-Lintu ovat osallistuneet kuntalain muutosta koskevan lain valmisteluun, ei tee ministeriötä ja Valli-Lintua esteelliseksi osallistumaan saman lain soveltamista koskevaan asiaan.

Hallinto-oikeus toteaa, että hallintoasioissa ennakkokäsitykset ja julkiset kannanotot eivät pääsääntöisesti perusta esteellisyyttä varsinkaan silloin, kun kysymys on poliittisesti valittujen henkilöiden kannanotoista. Hallinto-oikeus katsoo, että Vehviläinen ja Valli-Lintu eivät ole olleet esteellisiä osallistumaan asian käsittelyyn sillä perusteella, että Vehviläinen ministerinä ja Valli-Lintu virkansa puolesta ovat julkisuudessa kommentoineet pidättämismenettelyn käynnistämiseen johtaneita syitä ja asian etenemistä ministeriössä.

Valtiovarainministeriön Veli-Matti Junnolan valituksen johdosta antamasta lausunnosta ilmenee, että Kari Prättälä ei ole osallistunut mitenkään valituksenalaisen asian käsittelyyn valtiovarainministeriössä. Päätöstä ei siten ole kumottava myöskään sillä Junnolan valituksessaan esittämällä perusteella, että Prättälä on osallistunut kuntalain muuttamista koskevan lain valmisteluun tekemällä valtiovarainministeriön toimesta sitä koskevan selvityksen.

Päätöksen perustuslainvastaisuus

Valituksenalaisen päätöksen kumoamista on vaadittu myös sillä perusteella, että kuntalain 109 a § ja sen soveltaminen Kittilän kuntaan on perustuslailla suojatun kunnallisen itsehallinnon vastaista.

Hallinto-oikeus toteaa, että kuntalain muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 250/2016 vp), jossa muun ohella säädetään valtiovarainministeriön oikeudesta pidättää kunnan luottamushenkilö luottamustehtävästään, on ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Suomen perustuslain 74 §:n mukaan eduskunnan perustuslakivaliokunnan tehtävänä on antaa lausuntonsa sen käsitteelyyn tulevien lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään (PeVL 62/2016 vp) esittänyt, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain, jos valiokunnan sen 109 a §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon. Hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 26/2016) ilmoittanut ottaneensa asianmukaisesti huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan lakiehdotuksen 109 a §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset muutokset, tehnyt muutosehdotukset hallituksen esitykseen sisältyvään lakiehdotukseen ja todennut, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Edellä lausutun huomioon ottaen hallinto-oikeus katsoo, että valtiovarainministeriön valituksenalainen päätös, jossa se on soveltanut kuntalain 109 a §:n säännöstä ei ole perustuslailla suojatun kunnallisen itsehallinnon vastainen.

Taannehtivan lainsäädännön kiellon vastaisuus

Valituksenalaista päätöstä on vaadittu kumottavaksi muun muassa sillä perusteella, että se on taannehtivan lainsäädännön kiellon vastainen. Kuntalain 12 a lukua koskevassa lainsäädännössä ei ole siirtymäsäännöstä, jonka nojalla lakia voitaisiin soveltaa ennen sen voimaantulopäivää tehtyihin tekoihin.

Hallinto-oikeus toteaa, että luottamustoimesta pidättäminen on hallinnollinen turvaamistoimenpide, jonka tarkoituksena on päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden sekä hallinnon asettamien vaatimusten turvaaminen. Kysymys ei ole rikosoikeudellisesta seuraamuksesta, jolloin rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvän niin sanotun taannehtivan lainsäädännön kiellon periaatteen mukaan ketään ei saa tuomita rangaistukseen sellaisen teon mukaan, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Näin ollen syytteenalaisten rikosten tekoajalla ei ole merkitystä arvioitaessa turvaamistoimen välttämättömyyttä. Ratkaisevaa on se, miltä tilanne on päätöksentekohetkellä näyttänyt kunnallisen päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta. Valtiovarainministeriön päätöstä ei ole kumottava taannehtivan lainsäädännön kiellon periaatteen vastaisuutta koskevilla perusteilla. Asiaa ei ole syytä arvioida toisin myöskään sillä perusteella, että valtuutetut ovat tulleet valituiksi uudelleen kevään 2017 kuntavaaleissa.

*Luottamustoimista pidättäminen**Asiassa saatu selvitys*

Lapin käräjäoikeuteen on 13.10.2017 tullut vireille kolme eri rikosasiaa, joissa vastaajina on Kittilän kunnan luottamushenkilöitä. Asiassa R 17/983, jossa asianomistajana ovat Kittilän kunta ja kunnanjohtaja Anna Mäkelä, osalle nykyisistä kunnan luottamushenkilöistä (Akseli Erkkilä, Raili Fagerholm, Veli-Matti Junnola, Susanna Kantola, Leena Kinnunen, Merja Korva, Mika Kuusela, Reijo Kyrö, Vilho Molkoselkä, Markku Mäkitalo, Vuokko Mäntymaa, Paula Nevalainen, Milja Nikka, Jukka Niva, Tapani Rantajääskö, Mikko Saarela, Jukka Salmi, Tarmo Salonen, Veikko Siitonen ja Mauri Taskila) on vaadittu rangaistusta törkeästä virka-aseman väärinkäyttämistä. Syytteen mukaan virka-aseman väärinkäyttöä on pidettävä törkeänä, koska vastaajat ovat pyrkineet aiheuttamaan erityisen tuntuva haittaa ja vahinkoa erityisesti Mäkelälle, joka on tullut irtisanotuksi kunnanjohtajan virasta. Syytteen mukaan rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti jatkamalla lainvastaista menettelyä useista huomautuksista huolimatta ja häikäilemättömästi koston Mäkelän virkatoimen johdosta. Rikosta on syytteen mukaan myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.

Asiassa R 17/984 osalle luottamushenkilöistä (Kyrö, Mäntymaa, Nevalainen, Nikka ja Siitonen) on vaadittu rangaistusta virka-aseman väärinkäyttämistä. Toissijainen rangaistusvaatimus koskee virkavelvollisuuden rikkomista. Syytteen mukaan vastaajat ovat ensisijaisessa syytteessä kuvatulla tavalla virkaansa toimittaessaan tahallaan rikkoneet virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Tekoa ei syytteen mukaan ole sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä.

Asiassa R 17/985 osalle luottamushenkilöistä (Kantola, Kinnunen, Korva, Kyrö, Mäntymaa, Nevalainen, Nikka, Rantajääskö, Salonen ja Siitonen) on vaadittu rangaistusta työturvallisuusrikoksesta, työsyrynnästä sekä virka-aseman väärinkäyttämistä tai toissijaisesti virkavelvollisuuden rikkomisesta. Edellä mainitun virkarikoksen osalta syytteen mukaan vastaajat ovat ensisijaisessa syytteessä kuvatulla tavalla virkaansa toimittaessaan tahallaan rikkoneet virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin ja määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa. Tekoa ei syytteen mukaan ole sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä.

Valtiovarainministeriö on 20.12.2017 päättänyt käynnistää kuntalain 109 a §:n perusteella poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskevan selvitysmenettelyn ja asettanut kuntalain 109 b §:ssä tarkoitetun selvitysryhmän selvittämään kunnan hallintoa. Selvitysryhmä on 27.2.2018 luovuttanut Kittilän kunnalle selvityksensä, jossa on kuvattu Kittilän kunnan luottamushenkilöiden tekemäksi epäiltyjä virkarikoksia sekä esitetty oikeudellinen arvio Kittilän kunnan hallinnon tilasta sekä hallintoa koskevat toimenpide-esitykset ja suositukset.

Selvitysryhmän selvityksen mukaan kunta on ajautunut viime vuosina johtamisen ja päätöksenteon kriisiin. Kunnan hallinto on poikkeuksellisissa vaikeuksissa, mikä näkyy eripuraisena päätöksentekona, epäluottamuksen ilmapiirinä,

avainhenkilöiden vaihdoksina, henkilöstön stressaantumisena ja sairauspoissaoloina. Luottamushenkilöorganisaatio on ajautunut kahteen leiriin. Hallinnossa vallitsee pelon ilmapiiri. Taustalla on rikosprosessiin johtanut kunnanjohtajan erottamisprosessi. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden roolit eivät ole selkeät. Luottamushenkilö toimii poikkeuksellisen usein kunnanhallituksen esittelijänä. Luottamushenkilöt puuttuvat myös valmisteluun ja siihen, mitä asioita kunnanhallituksen esityslistalle otetaan.

Selvitysryhmän ehdotuksen mukaan Kittilän valtuuston tulee kuntalain 85 §:n 4 momentin nojalla pidättää syytteessä olevat ehdotuksessa nimetyt 20 luottamushenkilöä luottamustoimistaan siihen saakka, kunnes kyseisiä luottamushenkilöitä vastaan nostetut syytteet on käsitelty lainvoimaisella tuomiolla toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Ehdotuksen mukaan pidättäminen on välttämätöntä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi. Asiassa on nostettu syytteet kaikkiaan useita henkilöitä vastaan ja rikosepäilyt koskevat kaikkien osalta törkeää virka-aseman väärin käyttämistä. Joidenkin osalta epäillään myös virka-aseman väärinkäyttämistä, työturvallisuusrikosta ja työsyönteä sekä virkavelvollisuuden rikkomista. Kysymyksessä on säännöksessä tarkoitettu vakava rikos, jossa epäiltynä on laaja joukko Kittilän kunnan luottamushenkilöitä. Myös epäillyn tekokokonaisuuden laajuus on merkittävä. Kunta on asiassa asianomistajana, ja syytetyt ovat syytteessä kuntaan kohdistuvista rikoksista.

Kittilän kunnanvaltuusto on käsitellyt selvitysryhmä ehdotuksia kokouksessaan 26.3.2018. Valtuusto on äänestyksen jälkeen hyväksynyt kunnanhallituksen ehdotuksen, jonka mukaan päätöksensä valtiovarainministeriön selvitysryhmän toimenpide-ehdotukseen numero 1, joka koskee syytteessä olevien luottamushenkilöiden pidättämistä luottamustoimistaan, todetaan, että Kittilän kunnanvaltuusto on 31.10.2017 §:ssä 80 käsitellyt kuntalain mukaisesti kyseisen asian ja päättänyt, että se pidättää syytteessä olevat luottamushenkilöt osallistumasta asioiden käsittelyyn asioissa, joissa he ovat syytteessä tai muusta syystä esteellisiä, siihen saakka, kunnes kyseisiä luottamushenkilöitä vastaan nostetut syytteet on käsitelty lainvoimaisella tuomiolla toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Valtuusto on katsonut, että tämä päätös turvaa riittävällä tavalla Kittilän kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden ja samalla myös vaaleilla valittujen luottamushenkilöiden oikeusturva otetaan huomioon ja kunnioitetaan syyttömyysolettamaa, joka on keskeinen ihmisoikeuksien periaate.

Kittilän kunta on 6.4.2018 lähettänyt valtiovarainministeriölle pöytäkirjanotteen valtuuston päätöksestä.

Valtiovarainministeriön päätös luottamushenkilöiden pidättämisestä luottamustoimistaan

Valtiovarainministeriö on valituksenalaisella päätöksellään pidättänyt Akseli Erkkilän, Raili Fagerholmin, Veli-Matti Junnolan, Susanna Kantolan, Leena Kinnusen, Merja Korvan, Mika Kuuselan, Reijo Kyrön, Vilho Molkoselän, Markku Mäkitalon, Vuokko Mäntymaan, Paula Nevalaisen, Milja Nikan, Jukka Nivan, Tapani Rantajääskön, Mikko Saarelan, Jukka Salmen, Tarmo Salosen, Veikko Siitosen ja Mauri Taskilan päätöksen liitteessä 1 luetelluista luottamustoimista siihen saakka, kunnes kyseisiä luottamushenkilöitä vastaan

nostetut syytteet rikosasioissa R 17/983, R 17/984, ja R 17/985 on käsitelty lainvoimaisella tuomiolla toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Päätös on laitettu toimeen heti.

Valtiovarainministeriö on katsonut, että päätöksessä nimetyille henkilöille luetut syytteet ovat kuntakentällä poikkeuksellisia ja koskevat vakavia väärinkäytösepäilyjä. Syytteiden teonkuvauksen mukaan teot olisivat tahallisia ja osittain täyttäisivät myös törkeän rikoksen teonkuvauksen. Teot on tehty luottamustoimissa ja asianomistajana on törkeässä teonkuvauksessa Kittilän kunta. Viranomaistoimintaan liittyvät syytteet ovat aina oikeusvaltioperiaatteen näkökulmasta vakavia. Erityisen vakavaksi tilanteen tekee laillisuusperiaatteen näkökulmasta ja kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden kannalta se, että syytteet on nostettu ja rangaistusvaatimus kohdistuu muun muassa kunnan ylimmän toimielimen, valtuuston sekä kunnan toimintaa ja hallintoa johtavan kunnanhallituksen useaan jäseneseen ja varajäseneseen. Ottaen huomioon syytteissä olevat teonkuvaukset ja syytteiden vakavuus sekä syytettyjen määrä valtiovarainministeriö on katsonut, että syytteessä olevien henkilöiden jatkaminen luottamustoimen hoitamisessa oikeudenkäynnin aikana vaarantaa kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden ja pidättäminen on tämän perusteella välttämätöntä.

Valtiovarainministeriön päätöksen perustelujen mukaan henkilöiden luottamustoimista pidättämisen välttämättömyyttä tukee selvityshenkilöiden tekemä selvitys kunnan hallinnon tilanteesta. Kunnan päätöksenteko on valtiovarainministeriön 20.12.2017 tekemässä päätöksessä kuvatun mukaisesti sekä selvitysryhmän selvityksen mukaan poikkeuksellisessa hallinnollisessa kriisissä. Taustalla on rikosprosessin myötä syntynyt epäluottamus ja luottamushenkilöiden jakautuminen sen perusteella kahteen leiriin. Kun hallintoa leimaa tehtyjen selvitysten mukaan pelon ilmapiiri ja päätöksenteon riittäisyys heijastuu myös henkilöstön työhyvinvointiin, on kunnan tilanne äärimmäisen vakava. Kun vielä luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden työnjako ei ole selvä, kohdistuu hallintoon tältä osin nyt ja jatkossa uhkia. Tämän perusteella valtiovarainministeriö on katsonut, että luottamushenkilöiden pidättäminen luottamustoimista oikeudenkäynnin ajaksi on selvitysryhmän esityksessä esittämien seikkojen ja syytteiden vakavuuden vuoksi välttämätöntä kunnan päätöksenteon saattamiseksi lainmukaiseksi sekä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi.

Valtiovarainministeriö on katsonut, että esteellisyysäännösten mukainen menettely ei riitä turvaamaan Kittilän kunnan päätöksenteon uskottavuutta ja luotettavuutta sekä päätöksenteon saattamista lainmukaiseksi. Kun kunta ei ole ryhtynyt toimenpiteisiin, on valtiovarainministeriöllä selvitysryhmän esityksen perusteella toimivalta pidättää syytteessä olevat henkilöt luottamustoimistaan.

Oikeudellinen arvio ja hallinto-oikeuden johtopäätökset

Hallinto-oikeus toteaa, että luottamustoimistaan pidätetyille luottamushenkilöille Reijo Kyrölle, Vuokko Mäntymaalle, Paula Nevalaiselle, Milja Nikalle ja Veikko Siitoselle on vaadittu rangaistusta kaikissa kolmessa eri rikosasiassa eli asioissa R 17/983, R 17/984 ja 17/985 ja Susanna Kantolalle, Leena Kinnuselle, Merja Korvalle, Tapani Rantajääskölle ja Tarmo Saloselle kahdessa eri rikosasiassa eli asioissa R 17/983 ja R 17/985. Akseli Erkkilälle, Raili Fagerholmille, Veli-Matti Junnolalle, Mika Kuuselalle, Vilho Molkoselälle, Markku

Mäkitalolle, Jukka Nivalle, Mikko Saarelalle, Jukka Salmelle ja Mauri Taskilalle on vaadittu rangaistusta yhdessä rikosasiassa eli asiassa R 17/983.

Asiaan R 17/983 sisältyy rangaistusvaatimus muun muassa törkeästä virka-aseman väärinkäyttämisestä. Syytteen mukaan kunnanvaltuuston jäsenistä ja varajäsenistä muiden ohella Mäkitalo, Erkkilä, Fagerholm, Junnola, Kantola, Korva, Kuusela, Kyrö, Molkoselkä, Mäntymaa, Nevalainen, Nikka, Niva, Rantajääskö, Saarela, Salmi, Salonen, Siitonen ja Taskila sekä tilapäisen valiokunnan jäsenistä muiden muassa puheenjohtaja Junnola, Kantola, Molkoselkä ja Nikka ovat tahallaan aiheuttaakseen haittaa kunnanjohtaja Anna Mäkelälle ja Kittilän kunnalle rikkoneet virkavelvollisuutensa huolehtia asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä, selvitysten kirjaamisesta sekä Mäkelän kuulemisesta osallistuessaan Mäkelän irtisanomiseen johtaneeseen päätöksentekoon tai sen valmisteluun sekä käyttäessään julkista valtaa Mäkelän irtisanomista koskevan päätöksen täytäntöönpanossa. Tilapäisen valiokunnan jäsenet ovat osallistuneet päätöksenteon valmisteluun ja valtuuston jäsenet ja varajäsenet päätöksentekoon. Lisäksi syytteen mukaan kunnanhallituksen jäsenistä ja varajäsenistä muun muassa Salonen, Korva, Kyrö, Nevalainen, Nikka, Taskila, Siitonen, Rantajääskö, Mäntymaa, Kantola ja Kinnunen ovat käyttäneet julkista valtaa virkatehtävässään päättäessään Mäkelän irtisanomista koskevan kunnanvaltuuston lainvastaisen päätöksen täytäntöönpanosta. Edellä mainitun irtisanomispäätöksen käsittelystä hallintotuomioistuimissa on aiheutunut Kittilän kunnalle yli 8 000 euron suuruinen vahingonkorvausvelvollisuus.

Rangaistusvaatimus asiassa R17/984 koskee virka-aseman väärinkäyttämistä. Syytteen mukaan kunnanhallituksen jäsenistä muiden ohella Kyrö, Nevalainen ja Nikka sekä varajäsenet Mäntymaa ja Siitonen ovat hankkiakseen Jouni Palosaarelle hyötyä rikkoneet virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa osallistuessaan kunnanhallituksen päätöksentekoon tai sen valmisteluun syytteessä kuvatulla tavalla.

Rangaistusvaatimus asiassa 17/985 koskee työturvallisuusrikosta, työsyryntää ja virka-aseman väärinkäyttämistä, toissijaisesti virkavelvollisuuden rikkomista. Työturvallisuusrikosta koskevan syytteen mukaan kunnanhallituksen jäsenistä ja varajäsenistä muiden ohella Kantola, Kinnunen, Korva, Kyrö, Mäntymaa, Nevalainen, Nikka, Rantajääskö, Salonen ja Siitonen ovat tahallaan tai huolimattomuudesta työnantajan Kittilän kunnan edustajina rikkoneet työturvallisuusmääräyksiä tai aiheuttaneet työturvallisuusmääräysten vastaisen puutteellisuuden tai epäkohdan syytteessä kuvatulla tavalla. Työsyryntää koskevan syytteen mukaan edellä mainitut kunnanhallituksen jäsenet ja varajäsenet ovat Kittilän kunnan ja alaisensa kunnanjohtaja Mäkelän edustajina ilman painavaa hyväksyttävää syytä asettaneet Mäkelän epäedulliseen asemaan tämän palvelussuhteen aikana Mäkelän ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella. Virka-aseman väärinkäyttämistä koskevan syytteen mukaan edellä mainitut kunnanhallituksen jäsenet ja varajäsenet ovat aiheuttaakseen Mäkelälle haittaa tai vahinkoa rikkoneet virkavelvollisuutensa osallistuessaan kunnanhallituksen päätöksentekoon syytteessä kuvatulla tavalla.

Selvitysryhmän selvityksen perusteella voidaan todeta, että Kittilän kunta on ajautunut viime vuosina johtamisen ja päätöksenteon kriisiin. Kunnan hallinto on poikkeuksellisissa vaikeuksissa, mikä näkyy eripuraisena päätöksentekona,

epäluottamuksen ilmapiirinä, avainhenkilöiden vaihdoksina, henkilöstön stressaantumisena ja sairauspoissaoloina. Luottamushenkilöorganisaatio on ajautunut kahteen leiriin. Hallinnossa vallitsee pelon ilmapiiri. Taustalla on rikosprosessiin johtanut kunnanjohtajan erottamisprosessi. Luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden roolit eivät ole selkeät. Luottamushenkilö toimii poikkeuksellisen usein kunnanhallituksen esittelijänä. Luottamushenkilöt puuttuvat myös valmisteluun ja siihen, mitä asioita kunnanhallituksen esityslistalle otetaan.

Hallinto-oikeus katsoo kuten valtiovarainministeriökin, että edellä mainittu asiaan R 17/983 liittyvä syyte on kuntakentällä poikkeuksellinen ja koskee vakavia väärinkäytösepäilyjä. Syytteen teonkuvauksen mukaan teot olisivat tahallisia ja täyttäisivät myös törkeän rikoksen teonkuvauksen. Teot on tehty luottamustoimissa ja asianomistajana törkeässä rikoksessa on Kittilän kunta. Ottaen kuitenkin huomioon, että Erkkilän, Fagerholmin, Kuuselan, Mäkitalon, Nivan, Saarelan ja Salmen osalta on kysymys ainoastaan yhden päätöksen tekoon osallistumisesta, Junnolan ja Molkoselän osalta ainoastaan yhden päätöksen valmisteluun ja sen tekoon osallistumisesta sekä Taskilan osalta yhden päätöksen tekoon ja sen täytäntöönpanoon osallistumisesta hallinto-oikeus katsoo, ettei heidän pidättäminen luottamustoimista ole ollut välttämätöntä kunnan päätöksenteon saattamiseksi lainmukaiseksi sekä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi. Tämä vuoksi valtiovarainministeriön päätös on kumottava siltä osin, kuin se koskee Erkkilän, Fagerholmin, Junnolan, Kuuselan, Molkoselän, Mäkitalon, Nivan, Saarelan, Salmen ja Taskilan pidättämistä luottamustoimistaan.

Hallinto-oikeus toteaa, että Kantolalle, Kinnuselle, Korvalle, Kyrölle, Mäntymaalle, Nevalaiselle, Nikalle, Rantajääskölle, Saloselle ja Siitoselle on vaadittu rangaistusta useammasta kuin yhdestä rikoksesta ja yksi rikosepäily koskee törkeää virka-aseman väärinkäyttämistä, jossa asianomistajana kunnanjohtaja Mäkelän lisäksi on Kittilän kunta. Myös tekokokonaisuus on laajuudeltaan merkittävä. Kun valtuusto ei selvitysryhmän esityksestä huolimatta ole pidättänyt edellä mainittuja luottamushenkilöitä toimistaan kuntalain 85 §:n 4 momentissa säädetyllä perusteella, on valtiovarainministeriöllä ollut toimivalta päättää asiasta. Hallinto-oikeus katsoo, että mainittujen luottamushenkilöiden pidättäminen luottamustoimistaan oikeudenkäynnin ajaksi on ollut välttämätöntä kunnan päätöksenteon saattamiseksi lain mukaiseksi sekä kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi ottaen huomioon epäiltyjen rikosten vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja muut asiassa ilmenneet seikat. Pelkästään se, että luottamushenkilöt eivät olisi osallistuneet niiden asioiden käsittelyyn, joiden käsittelyyn he esteellisyyttä koskevien säännösten mukaan olisivat muutoinkin olleet esteellisiä osallistumaan, ei olisi tässä tapauksessa turvannut kunnan päätöksenteon uskottavuutta ja luotettavuutta riittävästi. Kun valtion virkamiesten virantoimituksesta pidättämiseen ei sovelleta kuntalain 109 a §:ää, ei valituksenalaista päätöstä voida myöskään pitää yhdenvertaisuuden periaatteen vastaisena sillä Kittilän kunnan valituksessa esitetyllä perusteella, että virkamiesten kohdalla vastaavissa tilanteissa ei ole ryhdytty minkäänlaisiin virkamiesoikeudellisiin toimenpiteisiin ennen käräjäoikeuden ratkaisua tai mahdollista tuomiota. Edellä mainittujen seikkojen vuoksi valtiovarainministeriön päätöstä ei ole kumottava siltä osin, kuin se koskee Kantolan, Kinnusen, Korvan, Kyrön, Mäntymaan, Nevalaisen, Nikan, Rantajääskön, Salosen ja Siitosen pidättämistä luottamustoimistaan.

Oikeusapu, avustajan palkkio ja oikeudenkäyntikulut

Vilho Molkoselälle on myönnetty oikeusapu 30 prosentin perusomavastuulla ja hänen avustajakseen on määrätty asianajaja Jari Halttu, joka on vaatinut palkkiona 25 työtunnin perusteella arvonlisäveroineen yhteensä 3 410 euroa.

Raili Fagerholmille on myönnetty oikeusapu 40 prosentin perusomavastuulla ja hänen avustajakseen on määrätty varatuomari Pinja Hoffrichter, joka on vaatinut palkkiona 27,5 työtunnin perusteella arvonlisäveroineen yhteensä 3 751 euroa.

Oikeusapulain 13 §:n 3 momentin mukaan hallintotuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa myönnetty oikeusapu ei käsitä aikaisemmassa hallintomenettelyssä suoritettuja toimenpiteitä.

Hoffrichterin laskussa eriteltyt toimenpiteet, jotka on suoritettu ennen valtiovarainministeriön 19.6.2018 tekemää päätöstä, ovat liittyneet hallintomenettelyyn, jota oikeusapu ei edellä mainittu säännös huomioon ottaen käsitä. Tämän vuoksi Hoffrichterille ei voida suorittaa palkkiota siltä osin, kuin sitä on vaadittu ajalta 17.4. - 23.5.2018.

Oikeusapulain 17 §:n mukaan yksityiselle avustajalle vahvistetaan kohtuullinen palkkio tarpeellisista toimenpiteistä niihin käytetyn ajan perusteella.

Asian laatu, vaativuus ja laajuus huomioon ottaen hallinto-oikeus vahvistaa asian hoitamisen edellyttämäksi tuntimääräksi Molkoselän osalta 15 tuntia ja Fagerholmin osalta 14 tuntia.

Hallinto-oikeus vaatimuksen enemmälti hyläten vahvistaa asianajaja Haltun palkkioksi ilman arvonlisäveroa 1 650 euroa ja arvonlisäveron määräksi 396 euroa eli yhteensä 2 046 euroa. Hallinto-oikeus määrää valtion varoista maksettavaksi asianajaja Haltulle Molkoselän 30 prosentin perusomavastuuosuiden huomioiden yhteensä 1 432,20 euroa, josta palkkion osuus on 1 155 euroa ja arvonlisäveron osuus 277,20 euroa. Mainittu määrä jää valtion vahingoksi.

Molkoselän omavastuuosuudeksi vahvistetaan 30 prosenttia mainitusta kokonaispalkkiosta eli 613,80 euroa. Halttu ei ole vaatinut Molkoselän velvoittamista maksamaan hänelle omavastuuosuuden määrää.

Hallinto-oikeus vahvistaa varatuomari Hoffrichterin palkkioksi ilman arvonlisäveroa 1 540 euroa ja arvonlisäveron määräksi 369,60 euroa eli yhteensä 1 909,60 euroa. Hallinto-oikeus määrää valtion varoista maksettavaksi varatuomari Hoffrichterille Fagerholmin 40 prosentin perusomavastuuosuiden huomioiden yhteensä 1 145,76 euroa, josta palkkion osuus on 924 euroa ja arvonlisäveron osuus 221,76 euroa. Mainittu määrä jää valtion vahingoksi.

Fagerholmin omavastuuosuudeksi vahvistetaan 40 prosenttia mainitusta kokonaispalkkiosta eli 763,84 euroa. Hoffrichter on vaatinut Fagerholmin velvoittamista maksamaan hänelle omavastuuosuuden määrän. Hallinto-oikeus velvoittaa Fagerholmin suorittamaan varatuomari Hoffrichterille mainitun omavastuuosuuden 763,84 euroa.

Oikeudenkäyntikulut

Hallintolainkäyttölain 74 §:n 1 momentin mukaan asianosainen on velvollinen korvaamaan toisen asianosaisen oikeudenkäyntikulut kokonaan tai osaksi, jos erityisesti asiassa annettu ratkaisu huomioon ottaen on kohtuutonta, että tämä joutuu pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Mitä tässä pykälässä ja 75 §:ssä säädetään asianosaisesta, voidaan soveltaa myös päätöksen tehneeseen hallintoviranomaiseen. Pykälän 2 momentin mukaan harkittaessa julkisen asianosaisen korvausvelvollisuutta on otettava erityisesti huomioon, onko oikeudenkäynti aiheutunut viranomaisen virheestä.

Asian näin päättyessä Tarmo Saloselle ei ole määrättävä maksettavaksi korvausta oikeudenkäyntikuluista.

Asian laatuun nähden Kittilän kunnalle ei ole asian lopputuloksesta huolimatta määrättävä maksettavaksi korvausta oikeudenkäyntikuluista hallinto-oikeudessa.

Hallinto-oikeuden ratkaisun lopputulos huomioon ottaen olisi kohtuutonta, jos Vilho Molkoselkä, Raili Fageholm ja Veli-Matti Junnola joutuisivat pitämään oikeudenkäyntikulunsa vahinkonaan. Tämän vuoksi valtiovarainministeriö / Suomen valtio on hallintolainkäyttölain 74 §:n nojalla määrättävä korvaamaan Vilho Molkoselän ja Raili Fagerholmin omavastuuosuudet sekä Veli-Matti Junnolan oikeudenkäyntikulut hallinto-oikeuden kohtuulliseksi katsomalla edellä ratkaisuosasta ilmenevällä tavalla. Junnolalle korvattavaa määrää harkitessaan hallinto-oikeus on kohtuullisuuden lisäksi ottanut huomioon sen, että valittajalle itselleen omasta työstään suoritettava oikeudenkäyntikulujen korvaus on poikkeuksellista.

Sovelletut oikeusohjeet

Perusteluissa mainitut

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valituskirjelmä on toimitettava korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valitusosoitus on liitteenä (HaO 00.33 V).

Esittelevä jäsen

Riitta Arjas

Asian ovat ratkaisseet hallinto-oikeuden jäsenet Aila Kovala,
Anna-Kaisa Marski ja Riitta Arjas.

Jakelu ja oikeudenkäyntimaksu

Päätös

Kittilän kunta

Maksutta

Tarmo Salonen / asiamies Korhonen saantitodistuksen
Oikeudenkäyntimaksu 250 euroa

Vilho Molkoselkä / asiamies Halttu saantitodistuksen
Maksutta

Akseli Erkkilä
Maksutta

Jukka Niva
Maksutta

Raili Fagerholm / asiamies Hoffrichter saantitodistuksen
Maksutta

Torsti Patakangas saantitodistuksen
Oikeudenkäyntimaksu 250 euroa

Vuokko Mäntymaa saantitodistuksen
Oikeudenkäyntimaksu 250 euroa

Veli-Matti Junnola
Maksutta

Susanna Kantola saantitodistuksen
Oikeudenkäyntimaksu 250 euroa

Milja Nikka saantitodistuksen
Oikeudenkäyntimaksu 250 euroa

Jäljennös maksutta

Valtiovarainministeriö

Oikeudenkäyntimaksun peruste

Tuomioistuinmaksulaki

Ohje oikeudenkäyntimaksua koskevan oikaisuvaatimuksen tekemiselle

Maksun määräämistä koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua maksun määränneeltä päätöksen esittelijältä kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä siten kuin hallintolaissa säädetään.

Oikaisuvaatimus toimitetaan Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelle.

Toimituskirjan oikeaksi todistaa

Lainkäyttösihteeri Päivi Leppälä

Valitusosoitus

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla **korkeimpaan hallinto-oikeuteen** kirjallisella valituksella.

Valitusaika

Valitus on tehtävä **30 päivän kuluessa** hallinto-oikeuden päätöksen tiedoksisaantipäivästä, sitä päivää lukuun ottamatta.

Sähköisen asiointipalvelun kautta lähetetyn päätöksen tiedoksisaantipäivä on asiointipalvelusta saadun viestin avaamispäivä. Milloin päätös on toimitettu tiedoksi saantitodistusta vastaan tai haastemiehen välityksellä, tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin kysymyksessä on sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksisaaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä, joka on osoitettava valitusviranomaiselle, on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- hallinto-oikeuden päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi, tai muu selvitys valitusajan alkamisen ajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin
- toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, on liitettävä valitukseen valtakirja, jollei valittaja ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajan kuluessa **korkeimmalle hallinto-oikeudelle**.

Valituskirjelmän voi toimittaa henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä. Sen voi omalla vastuulla lähettää myös postitse, lähetin välityksellä, telekopiona, sähköpostina tai sähköisen asiointipalvelun kautta. Valituskirjelmä on toimitettava niin ajoissa, että se on perillä viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen korkeimman hallinto-oikeuden aukioloajan päättymistä. Valituskirjelmän toimittamisesta telekopiona, sähköpostina tai sähköisen asiointipalvelun kautta säädetään tarkemmin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003).

Korkeimman hallinto-oikeuden osoite

Postiosoite:
PL 180
00131 HELSINKI

Käyntiosoite:
Fabianinkatu 15
00130 HELSINKI

Faksi: 029 56 40382
Sähköposti: korkein.hallinto-oikeus@oikeus.fi

Sähköinen asiointipalvelu: <https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>